

умов реалізації інвестицій, які історично склались у певній країні. Ці умови формуються під впливом економічних, правових, соціальних і політичних чинників, які діють на національному, регіональному, місцевому і галузевому рівнях, а також на рівні окремого підприємства.

Оцінка інвестиційного клімату на рівні підприємства має певні особливості, які слід розглянути окремо. Аналіз інвестиційного клімату окремо взятого підприємства здійснюється шляхом дослідження таких об'єктів як фінансова стійкість підприємства, організаційної структури управління підприємством, система внутрішнього контролю, кадровий потенціал підприємства, використовуване обладнання, рівень диверсифікації продукції і видів діяльності підприємства.

1. Федоренко В.Г. Інвестиційний менеджмент. – 2-е вид., доп. – К.: МАУП, 2001. – 280с.

2. Просович О.П. Понятійний апарат економіки інвестицій в Україні // Вісник НУ "Львівська політехніка". Вип.425. Проблеми економіки та управління. – Львів, 2001. – С.128-134.

3. Мойсеєнко І.П. Прийняття інвестиційних рішень в умовах розвитку підприємства // Вісник НУ "Львівська політехніка". Вип. 448. Проблеми економіки та управління. – Львів, 2002. – С.223-226.

4. Козик В.В., Бажанова А.І. Чинники інвестиційного процесу // Вісник НУ "Львівська політехніка". Вип.448. Проблеми економіки та управління. – Львів, 2002. – С.219-223.

5. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. – К.: Лібра, 2002. – 472 с.

6. Державне регулювання економіки / І.Михасюк, А.Мельник, М.Крупка, З.Залога; Під ред. І.Михасюка. – Львів: Укр. технології, 1999. – 640 с.

7. Бондар В. Сучасний стан і розвиток інвестиційного процесу в Україні // Вісник НБУ. – 1997. – №12. – С.8-9.

Отримано 25.04.2005

УДК 330.341.1 : 330.322

Л.О.КИЗИЛОВА, канд. екон. наук, Ю.І.МІЗІК
Харківська національна академія міського господарства

ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Досліджуються наслідки дії спеціального режиму інвестиційної діяльності на території м.Харкова. Розглянуто проблеми існування вільних економічних зон і територій пріоритетного розвитку в Україні. Запропоновано заходи щодо поживлення інвестиційної активності в регіонах України шляхом удосконалення податкової політики.

Одним з основних чинників сталого економічного розвитку регіону є залучення достатніх обсягів інвестицій, які направляються, зокрема, на реконструкцію виробництва, технічне переоснащення основних фондів, залучення і впровадження новітніх технологій, що сприяє розвитку нових та стимулює пріоритетні старі галузі.

На жаль, сьогодні більшість державних підприємств у регіонах України відчувають гостру недостачу інвестиційних ресурсів. За даними 2004 р., 33,7% підприємств від загальної кількості працювали збитково [6]. Це обмежує акумуляцію їхніх власних коштів задля здійснення ефективної інвестиційної діяльності. За умов браку бюджетних коштів та режиму жорсткої економії державних витрат доцільними видаються реалізація заходів щодо посилення стимулюючої ролі податкової системи та використання податкових важелів для розвитку інвестиційної сфери.

У наукових працях неодноразово підкреслювалось, що серед зовнішніх чинників на інвестиційну активність найбільш відчутно впливає податково-бюджетна політика держави [4]. Наприклад, зростаючий бюджетний дефіцит, накопичення заборгованості в бюджетній сфері, що тягне за собою збільшення податкових ставок, бази оподаткування, введення нових податків, – може привести до зниження інвестиційної активності. Тому розробка та впровадження заходів пожевлення інвестиційної діяльності організацій та підприємств на основі удосконалення податкової політики залишається актуальною проблемою. До заходів щодо державного регулювання інвестиційних процесів відносяться надання дотацій з центрального бюджету, пільгове оподаткування й кредитування, державна фінансова підтримка окремих інвестиційних проектів та інші.

Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про систему оподаткування” від 18 лютого 1997 р. передбачає побудову системи оподаткування на 11 принципах оподаткування, які повинні втілюватися в практичну реалізацію податкової політики держави. Першим принципом побудови податкової системи в Україні є стимулювання підприємницької виробничої діяльності та інвестиційної активності – введення пільг щодо оподаткування прибутку (доходу), спрямованого на розвиток виробництва.

Дієвим механізмом податкового стимулювання на регіональному рівні довгий час вважалося використання переваг вільних економічних зон (ВЕЗ) і територій пріоритетного розвитку (ТТР). Головною метою створення ВЕЗ було залучення інвестицій у пріоритетні види економічної діяльності, стимулювання експортноорієнтованих та імпортозамінних виробництв, забезпечення вирішення соціально-економічних проблем, зокрема зростання зайнятості населення та оплати праці [5]. Особливу увагу в підвищенні інвестиційної активності регіонів в Україні приділялось територіям пріоритетного розвитку, тобто територіям у межах міста, району, де склалися несприятливі соціально-економічні умови й встановлюються спеціальний режим інвестиційної діяльності

з метою притягнення необхідних інвестиційних ресурсів. Спеціальний режим інвестиційної діяльності передбачав, насамперед, запровадження пільг для суб'єктів підприємницької діяльності, які реалізують інвестиційні проекти, схвалені у встановленому порядку. Пільгове оподаткування у ВЕЗ і на ТПР проявлялось у вигляді режиму спеціальної митної зони, звільнення від оподаткування прибутку, оподаткування інвестицій, ввізного мита та податку на додану вартість, плати за землю, сплати деяких зборів та обов'язкових платежів до бюджету й державних цільових фондів. Загалом в Україні діяло 11 ВЕЗ і 9 ТПР. Переваги ВЕЗ та ТПР давали можливість суттєво активізувати підприємницьку діяльність, спрямувати інвестиційні потоки у ті галузі економіки, виробництво товарів і надання послуг у яких мало переважно соціальну спрямованість і забезпечувало швидкий ефект у вигляді прибутків. Але, на жаль, незважаючи на всі переваги використання ВЕЗ і ТПР, існували певні суперечності в доцільності їхнього існування через недостатню високу результативність застосування їх як інструменту соціально-економічного розвитку. У наукових працях наголошується на проблемах функціонування існуючих ВЕЗ і ТПР, які пов'язані з обмеженням та постійно змінюючим їх законодавчим регламентуванням [4,5]. По-перше, не існувало єдиного базового закону щодо запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності в цілому по країні, а для кожного регіону діяв окремий нормативний акт. Таким чином, ускладнювався процес удосконалення нормативно-правової бази, оскільки у разі необхідності внесення змін, які стосувалися регулювання діяльності всіх ВЕЗ і ТПР, ці зміни потрібно було вносити у кожний відповідний закон окремо. Як свідчить практика, одночасно прийняти їх неможливо, тому це приводило до диференціації загальних умов функціонування ВЕЗ і ТПР. По-друге, інвестори практично не розміщували інвестиції у фондомісткі галузі, що перебувають у найважчому економічному стані. Наприклад, у першому кварталі 2005 року на основі вітчизняних технологій на імпортному оснащенні закінчилась перша черга реалізації у ДКП "Харківкомуніциствод" соціально значимого інвестиційного проекту екологічної спрямованості, який має назву "Удосконалення системи мулового господарства каналізаційних споруд м.Харкова". Як показав аналіз структури джерел фінансування цього проекту: 88,75% складають бюджетні кошти, і лише на 11,25% проект фінансується за рахунок власних коштів підприємства. Інших вітчизняних, тим паче іноземних інвестицій не було залучено для реалізації цього проекту. Крім загальних ризиків, які притаманні усім вкладенням, інвесторів відштовхувало низька рентабельність і необхідність довгострокових інвестиційних програм з тех-

нічного переоснащення фондомісткої галузі. Крім того, має місце висока конкуренція в залученні інвестицій з боку інших країн із стабільнішою економікою.

Спеціальний режим інвестиційної діяльності (СПІД) на території м.Харкова почався із загальноміського референдуму в 1998 р., коли 85% мешканців проголосували за створення в місті вільної економічної зони. Але Міжвідомча комісія при Кабінеті Міністрів України визнала створення ВЕЗ на території м.Харкова економічно недоцільним, тому що місто забезпечує в значній мірі доходну частину державного бюджету України, а наявність ВЕЗ, яка передбачає надання податкових пільг, може привести до значних втрат бюджету. Ця комісія рекомендувала створити в м.Харкові ТПР з спеціальним режимом інвестиційної діяльності. На відміну від ВЕЗ, режим пільгового інвестування передбачав надання податкових пільг для реалізації окремих проєктів, затверджених Радою з питань спеціального режиму інвестиційної діяльності. 11 травня 2000р. Законом України “Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території м.Харкова” місто було визнано територією пріоритетного розвитку з пільговим режимом інвестування, який запроваджується на строк 30 років у адміністративно-територіальних межах міста [1].

З початку функціонування спеціального режиму інвестиційної діяльності за рахунок його дії на території м. Харкова було залучено інвестицій на суму 176,5 млн. доларів США, з яких 64,1 млн. дол. – іноземні інвестиції. У 2004 р. надійшло інвестицій на суму 56,4 млн. дол., у тому числі 28,1 млн. дол. – іноземні інвестиції [3]. Їх динаміка зображена на рис.1.

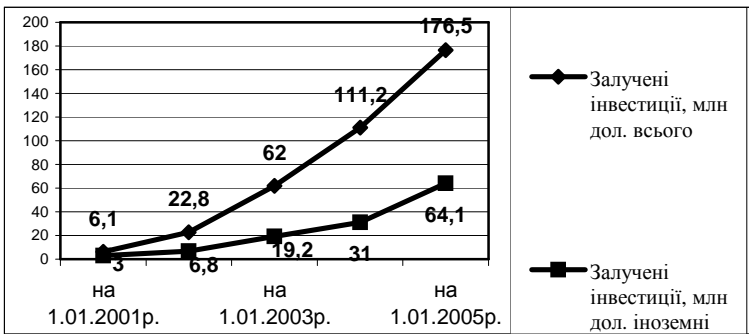

Рис.1 – Залучення інвестицій на території м.Харкова за період з 2000 по 2004 рр. суб'єктами СПІД

Аналіз тенденцій, наведених на рис. 1 дає підстави для висновку, що в період функціонування спеціального режиму інвестиційної діяльності на території м.Харкова активність вітчизняних інвесторів була більшою, ніж іноземних. На рис.2 зображена динаміка питомої ваги іноземних інвестицій у загальному обсязі залучених на території м. Харкова. Вона свідчить про уповільнення обсягів залучення іноземних інвестицій у 2001–2003 рр.

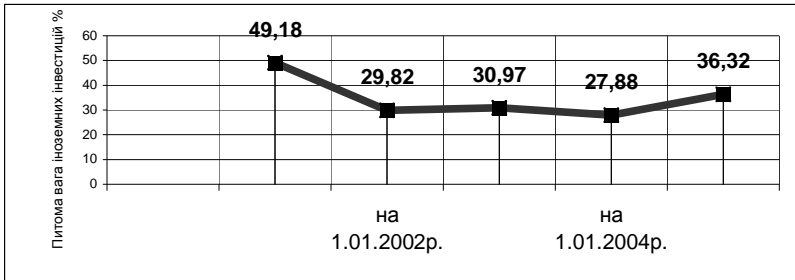

Рис.2 – Питома вага іноземних інвестицій у загальному обсязі залучених на території м.Харкова за період з 2000 по 2004 рр. суб'єктами СРІД

Якщо на 1.01.2001 р. доля іноземних інвестицій складала 49,18%, то станом на 1.01.2004 р. – 27,88%. У 2004 р. можна відзначити деяке підвищення активності іноземних інвесторів (станом на 1.01.2005р. питома вага іноземних інвестицій складала 36,32% від залучених). Причини цих проблем, у першу чергу, пов'язані з тим, що діючі стимулюючі податкові механізми недостатньо компенсували ступінь політичного ризику та нестабільність всього українського законодавства в цілому. Таким чином, порушується головна ідея запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності – поступове підвищення економічного потенціалу регіону шляхом залучення, перш за все, іноземних інвестицій.

Слід відзначити, що тільки ВЕЗ і ТПР були основними податковими важелями пожвавлення інвестиційних процесів в регіонах України, хоча і не в тих масштабах, як очікувалось. Але Законом України “Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2005 рік” та деякі інші законодавчі акти України” від 25.03.2005р. №2505–IV були скасовані податкові пільги, які надавалися ВЕЗ і ТПР [2]. На нашу думку, наслідком такого рішення буде подальше скорочення обсягів не тільки іноземних інвестицій, але й вітчизняних, особливо у фондомісткі галузі.

З метою посилення позитивного впливу податкового стимулюва-

ння інвестиційної активності в регіонах України необхідно:

- розробляти, постійно удосконалювати й запроваджувати нові більш гнучкі механізми надання податкових пільг підприємствам та організаціям, які здійснюють інвестиції в пріоритетні напрямки розвитку регіону;
- забезпечувати стабільність, передбачуваність, однозначність і зрозумілість національного законодавства, насамперед для іноземних інвесторів;
- запозичувати позитивний зарубіжний досвід різнобічного використання податкових стимулів (податкові кредити, прискорена амортизація, звільнення від оподаткування прибутку, податкове стимулювання ризику при реалізації інвестиційних проектів, тощо).

1. Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території міста Харкова: Закон України // Урядовий кур'єр. – 2000. – №100. – С.13.

2. Про внесення змін до Закону України „Про Державний бюджет України на 2005 рік” та деякі інші законодавчі акти України: Закон України // Урядовий кур'єр. – 2005. – №58-59. – С.23.

3. Підсумки економічного і соціального розвитку міста Харкова за 2004 рік. // Слобода. – 2005. – 18 лютого. – С.5.

4. Литвиненко Є.О. Податкове стимулювання інвестиційної діяльності промислових підприємств // Фінанси України. – 2004. – № 11. – С.33–39.

5. Плахтій М.О. Вплив інвестиційних процесів на економічний розвиток регіону // Фінанси України. – 2004. – № 8. – С.54–61.

6. У дзеркалі статистики // Урядовий кур'єр. – 2005. – №36. – С.6.

Отримано 25.04.2005

УДК 339.03 : 69.003

Н.Б.СЕРДЮЧЕНКО

Київський національний університет будівництва і архітектури

ВИБІР ОПТИМАЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ РИЗИКУ ІНВЕСТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Наводиться методика визначення показників інвестиційної привабливості підприємства шляхом встановлення граничних значень інвестиційних витрат.

Актуальність даної роботи обумовлена тим, що при формуванні інвестиційних процесів для реалізації будівельних проектів відсутні науково-методичні рекомендації щодо врахування ризиків, що негативно впливає на ефективність інвестиційних процесів.

У роботах [1, 2] показано, що незалежно від природи ризику їх всіх об'єднує ймовірна категорія і для них застосовуються єдині методи оцінки. Але в цих роботах відсутні узагальнюючі положення щодо врахування цих ризиків.